

**Міністерство освіти і науки України
Національний лісотехнічний університет України
Навчально-науковий інститут екологічної економіки та менеджменту
Кафедра психології та соціально-гуманітарних дисциплін**

ТРАНСФОРМАЦІЯ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

**Матеріали
I Всеукраїнської науково-практичної конференції
з нагоди 150-річчя Національного лісотехнічного
університету України**

**Львів
2024**

**Міністерство освіти і науки України
Національний лісотехнічний університет України
Навчально-науковий інститут екологічної економіки та менеджменту
Кафедра психології та соціально-гуманітарних наук**

Трансформація ідентичності в умовах сучасного українського суспільства

**Матеріали
I Всеукраїнської науково-практичної конференції
з нагоди 150-річчя
Національного лісотехнічного університету України
(Львів, 10–11 жовтня 2024 року)**

Львів – 2024

Рекомендовано до видання вченої радою Навчально-наукового інституту екологічної економіки і менеджменту (протокол № 10 від 19.11.2024)

Редакційна колегія:

Гриджук Оксана, доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри психології та соціально-гуманітарних дисциплін НЛТУ України;

Денис Ірина, кандидат історичних наук, доцентка кафедри психології та соціально-гуманітарних дисциплін НЛТУ України;

Дуда Наталія, кандидат історичних наук, доцентка кафедри психології та соціально-гуманітарних дисциплін НЛТУ України;

Сенюра Оксана, кандидат соціологічних наук, доцентка кафедри психології та соціально-гуманітарних дисциплін НЛТУ України.

Матеріали подані в авторській редакції.

За науковий та літературний зміст, достовірність викладених фактів, цитат, покликань на використані джерела та дотримання принципів академічної доброчесності відповідальні автори.

Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії.

T68

Трансформація ідентичності в умовах сучасного українського суспільства: матеріали I Всеукр. наук.-практ. конф. (Львів, 10–11 жовт. 2024 р.) / М-во освіти і науки України, НЛТУ України, Навч.-наук. ін-т екол. економіки та менеджм., каф. психології та соц.-гуманіт. дисцип.; ред. кол.: О. Гриджук, І. Денис, Н. Дуда, О. Сенюра. – Львів, 2024. – 280 с.

У збірнику репрезентовано результати наукових студій українських і закордонних дослідників, які розглянули соціально-філософські засади формування ідентичності, висвітлили історико-культурні виміри ідентичності особистості; розкрили психологічні аспекти трансформації ідентичності в умовах сучасного українського суспільства, простежили вплив інформаційної діяльності на формування ідентичності; проаналізували педагогічні аспекти формування ідентичності студента в закладах вищої освіти; порушили проблему мови як маркера національної ідентичності особистості.

Для наукових, науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти та наукових ступенів, які цікавляться питаннями ідентичності.

УДК 316.422:159.923.2](477)(082)

9. 63% українців підтримують заборону УПЦ (МП) в Україні – КМІС. *Radio Свобода*. URL: <https://radiosvoboda.org/a/news-zaborona-moskovskyyu-patriarkhat/32936504.html> (дата звернення: 07.05.2024).

*Плачинда Тетяна, д.пед.н., професорка
кафедри фізичної культури та спорту,
Національний університет «Полтавська
політехніка ім. Юрія Кондратюка»*

ІДЕНТИЧНІСТЬ ЗА МОВНИМ КРИТЕРІЄМ З ПОЗИЦІЇ СТУДЕНТСТВА

Метаморфози сьогодення сприяють порушенню питання ідентичності особистості. Довготривала боротьба українців за власні кордони (зокрема: право говорити рідною мовою; право мати власну культуру право на дотримання власних традицій; право на друк літератури українською мовою тощо) вимагає вирішення проблеми ідентичності громадян України та, за можливості, поставити крапку в історичних протиріччях які тривалий час нав'язувалися нам ворогом. «Кожен народ обведений колом своєї мови», – сказав свого часу відомий український мовознавець, філософ Олександр Потебня. Власне, мова і є тим олівцем, який окреслює нас по периметру, визначаючи наше людське «я», світогляд і культуру [1].

Досвід роботи у різних закладах вищої освіти продемонстрував наявну проблему мовної ідентичності здобувачів освіти. У Льотній академії Національного авіаційного університету навчалися студенти з різних регіонів України та чимало іноземців (з країн бувшого радянського союзу), тому, на превеликий жаль, основною мовою спілкування була російська. Чинником російськомовного навчання у Льотній академії було й те, що викладачами професійно орієнтованих дисциплін були авіаційні фахівці з росії які принципово не вивчали українську мову, проживши в Україні більше 20 років.

З початком вторгнення в Україну країни агресора у 2014 р. ситуація почала змінюватися та не так швидко як хотілось би. Керівництвом закладу у 2016 р. був

виданий наказ про обов'язкове викладання усіх дисциплін українською мовою. Повільно, але викладачі почали переходити на україномовне викладання, проте на перервах спілкування все одно було російськомовне, особливо з іноземними студентами які підготовчі курси до навчання в Україні проходили російською мовою.

Професійна діяльність у Херсонському державному аграрно економічному університеті у 2022-2023 н. р. засвідчив свідоме бажання (після окупації Херсону) спілкуватися державною мовою як науково-педагогічний склад університету, так і здобувачів освіти. Та столітнє зросійщення Херсонщини дається взнаки, тому чимало студентів й досі розмовляють або суржиком, або російською.

Опитування здобувачів вищої освіти Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», де нині автор провадить власну професійну діяльність, демонструє проукраїнське налаштування студентів та переконання важливості української мови у питанні ідентичності людини.

В опитуванні брало участь 82 студенти, з них 56 – бакалаврського рівня та 25 – магістерського. Здобувачам освіти були запропоновані такі запитання:

Яка ваша національність?

Якою мовою ви спілкуєтеся у закладі освіти?

Якою мовою ви спілкуєтеся в родині?

Як Ви вважаєте, чи важливо розмовляти українською мовою у побуті?

Як Ви вважаєте, чи є українська мова маркером ідентичності особистості?

Щодо національності, то 100 % респондентів вважають себе українцями. Переважна більшість здобувачів – 65,4 % – у закладі освіти спілкуються українською мовою. 33,3 % відповіли, що послуговуються суржиком і лише 1 особа спілкується вражою мовою під час навчання.

На нашу думку, залишається сумна ситуація у спілкуванні здобувачів освіти з родиною. 62,9 % розмовляють в родині суржиком, що означає, що вплив радянщини ще залишається у сім'ях українців. 4,9 % використовують російську

мову у комунікації родини. І лише 32,1 % респондентів послуговується українською мовою під час спілкування з рідними.

У той же час 77,7 % опитаних вважають, що важливо розмовляти українською мовою у побуті. 12,3 % не вважають за необхідне спілкуватися рідною мовою у побуті, а 9,9 % вказали, що не має різниці якою мовою спілкуватися.

На превеликий жаль, 24,7 % студентів не вважають маркером ідентичності особистості за мовним критерієм. Але 75,3 % стверджують, що саме мова визначає ідентичність людини (рис. 1).

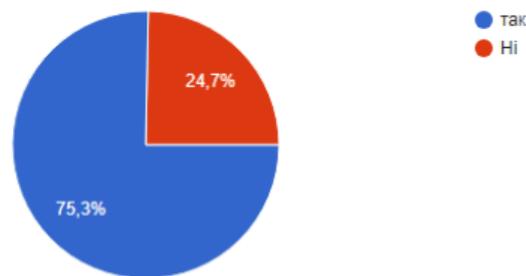

Рис. 1. Відповіді респондентів щодо ідентичності особистості за мовним показником.

Опитування здобувачів освіти на десятому році війни, на третьому році повномасштабного вторгнення, свідчить про те, що проблема ідентичності українців за мовним критерієм залишається актуальною. Оскільки така ситуація на півдні та сході країни є ще більш сумною. Громадяни України не вбачають за необхідне вивчати українську мову та послуговуватися виключно нею. Що більш русифікований регіон, то складніше виправити ситуацію.

Як зазначає вітчизняний письменник «... у мовній практиці є конкретні ситуації, в яких застосування мови залежить від низки чинників. Люди, котрі з друзями говорять українською, а з рідними російською чи навпаки – найвідоміший і найочевидніший приклад білінгвізму. Жива чи телефонна розмова, інтимне спілкування чи побутова взаємодія, мова запиту проти мови відповіді на запит – це все численні фактори, які впливають на мовний вибір тих людей, котрі стількох із вас дратують, раптом переходячи на російську в іншій соціальній ситуації» [2].

Оскільки у кризових ситуаціях (одним з проявів яких є війна), посилюється роль мови як чинника національної консолідації, мірила розмежування на «свій-чужий», необхідно корегувати погляди студентства щодо важливості використання державної мови повсякчас. Позаяк саме студентська молодь є рушієм усіх змін у соціумі. На наше переконання, актуалізація мовного питання та переконання громадян щодо використання української повсякчас має бути комплексним. Говорячи про здобувачів освіти, це мають бути факультативи, вебінари, тренінги тощо з історії України щодо заборони та притиснення мови на території України ворогом; щодо заборони дотримання власних традицій та розвитку культурної спадщини; щодо знищення українських літераторів і митців тощо. Надважливим у пропагуванні української мови є власний приклад викладачів, які мають послуговуватися державною мовою і під час викладання, і під час перерв, і у побуті, і в магазині тощо.

Отже, проаналізувавши опитування здобувачів освіти, можемо висновити, що в сучасних студентів відбувається вирівнювання між національною та мовною самоідентифікацією: українці за національністю здебільшого обирають рідну мову українську. Разом з тим, як продемонстрували відповіді респондентів, студенти не завжди використовують обрану мову як засіб спілкування в родині, на перерві, у повсякденному житті. Також виявили залежність у досліджуваній групі, як і в мешканців України загалом, вибору мови від мовного оточення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мовне питання – одвічне поле боротьби за українську ідентичність. URL: <https://nlu.org.ua/article.php?id=571>
2. Українець О. Як нарешті вирішити «мовне питання» в Україні. URL: <https://glavcom.ua/columns/ostapua/jak-nareshti-virishiti-movne-pitannja-v-ukrajini-901136.html>